

YTTRANDE
2020-02-13

Regeringskansliet
Näringsdepartementet
103 33 Stockholm

Genomförande av EU:s direktiv om otillbörliga handelsmetoder mellan företag i jordbruks- och livsmedelskedjan (Ds 2019:19)

(Näringsdepartementets dnr. N2019/02952/JL.)

Jordbruksverket har fått möjlighet att yttra sig över ovan rubricerad departementspromemoria.

Sammanfattning

Jordbruksverket tillstyrker förslaget till genomförande av rubricerat direktiv. Förslaget främjar sunda och rättvisa villkor i jordbruks- och livsmedelssektorn. Reglerna kan därmed bidra till resurseffektivitet, ökad livsmedelsproduktion och stärkt konkurrenskraft i livsmedelskedjan. Förslaget ligger således väl i linje med de övergripande målen i livsmedelsstrategin (prop. 2016/17:104) och handlingsplanen för genomförandet av Agenda 2030 (Fi 2018:3).

Generella synpunkter

Den föreslagna lagstiftningen har ett bredare tillämpningsområde än vad som krävs enligt direktivet. Utvidgningen rör dels vilka företag som omfattas av lagstiftningen, dels vilka tidsfrister som ska råda för avbeställningar och betalningar. Jordbruksverket delar bedömningen att dessa förändringar är motiverade i syfte att skapa ett enkelt, förutsägbart och ändamålsenligt regelverk.

Det är viktigt att den myndighet som utövar tillsynen skaffar sig den specialkompetens om jordbruks- och livsmedelssektorn som behövs för att kunna granska branschen. För att regleringen ska få avsedd effekt och skydda den svagare parten vill Jordbruksverket även betona vikten av att kontrollmyndigheten får ett tydligt uppdrag att tillse att de aktörer som har en verksamhet som ligger tidigt i jordbruks- och livsmedelskedjan får det stöd och den information som de behöver.

Starkare regler stärker producenterna

Samma regler för alla

Jordbruksverket ställer sig positivt till att utvidga skyddet till att omfatta alla leverantörer i jordbruks- och livsmedelskedjan, inte minst p.g.a. de förenklingar det innebär för företagen. Att göra en korrekt beräkning av en leverantörs omsättning enligt det regelverk direktivet hänvisar till är mycket komplicerat, särskilt om leverantören ingår i en koncern eller har sin hemvist i ett annat land.

För att främja ett sunt affärsklimat i hela livsmedelskedjan bör alla aktörer åläggas att följa samma regelverk oberoende av omsättning. Därigenom blir det klart och tydligt vad som gäller vid handel av jordbruks- och livsmedelsprodukter. Primärproducenter påverkas i hög grad av affärsuppgörelser mellan livsmedelsindustrin och detaljhandeln. Om reglerna inte omfattar alla är risken därmed att primärproducenterna påverkas negativt. Det är företeelsen otillbörliga affärsmetoder som bör förhindras, och därför bör även större leverantörer ha rätt till rättvisa affärsmetoder i handelsrelationer.

Att tillämpa olika regler för olika aktörer verksamma inom samma bransch riskerar dessutom att snedvrیدا konkurrensen. Köpare kan undvika att handla av mindre leverantörer för att inte omfattas av regelverket, med följd att de leverantörer som direktivet skulle skydda istället slås ut. Vidare kan ett företags omsättning variera utan att detta säger någonting om företagets förhandlingsstyrka. En stark förhandlingsposition kan dessutom likväl bero på företagsstruktur, marknadsandelar, begränsningar i utbud m.m. En följd av utvidgningen blir dock att även mycket stora leverantörer kommer att kunna åberopa reglerna, och detta oavsett om köparen är en stor grossist eller en liten lanthandel.

Samma tidsfrister oavsett produkttyp

Att använda olika regler för olika produkttyper riskerar att leda till tolkningssvårigheter och gränsdragningsproblematik. Sena avbeställningar och lång väntan på betalning är problematiskt för alla leverantörer oavsett om en produkt är färsk eller inte. Genom att möjligheten att avbeställa varor nära in på leveransdatum tas bort kan matsvinn och övrigt svinn minska. Att strama upp tidsfristerna för avbeställningar och betalningar generellt inom livsmedelskedjan kan särskilt väntas förbättra likviditeten för aktörer som befinner sig längre ner i livsmedelskedjan, vilka ofta har snävare marginaler och sämre förhandlingsstyrka. Att införa samma regler för alla varor kan därmed väntas förbättra förutsättningarna för livsmedelsproduktionen.

Val av tillsynsmyndighet

Jordbruksverket ser klara fördelar med att Konkurrensverket utses till tillsynsmyndighet. Konkurrensverket ansvarar redan för liknande lagstiftning och har erfarenhet av att hantera den typ av utredningar som regelverket föreskriver. Regelverket skyddar inte bara primärproducenter utan även leverantörer i senare led, och för dessa är Jordbruksverket inte den naturliga kontaktparten. Flera andra medlemsländer har dessutom aviserat att man planerar att utse konkurrensverkets motsvarighet till kontrollmyndighet. Det kan vara fördelaktigt för det framtida samarbetet mellan myndigheterna att Sverige väljer samma myndighet då upparbetade kontaktvägar redan finns. Att samarbetet mellan medlemsstaternas tillsynsmyndigheter fungerar väl kommer att vara av stor betydelse för möjligheten att utreda ärenden där någon av parterna har säte i ett annat land än Sverige.

Sekretess

Jordbruksverket ställer sig bakom förslaget om absolut sekretess för uppgifter som kan röja en anmälares identitet. I vissa branscher avhåller man sig från att protestera av rädsla för att bli utestängd som leverantör. Ska man förbjuda de otillbörliga villkoren i praktiken förutsätter det att leverantörer som utsätts vågar anmäla. Anonymitet är därför en viktig aspekt för att tillse regelverkets effektivitet. Om tillsynsmyndigheten i ett senare skede behöver lätta på sekretessen för att kunna vidta åtgärder mot köparen är det viktigt att detta i sådant fall sker i nära dialog med anmälaren så att det ömsesidiga förtroendet upprätthålls.

Sanktioner och regelefterlevnad

Kontrollmyndigheten måste enligt direktivet ha möjlighet att välja mellan straffavgifter och andra lika effektiva sanktioner och interimistiska åtgärder. Utredarens förslag innefattar en kombination av förbud, vite, offentliggörande och sanktionsavgift på upp till en procent av årsomsättningen. Föreslagna sanktioner är lämpliga, och tillsynsmyndigheten får en bred skala av olika ingripande åtgärder att välja på beroende på överträdelsens art och omfattning.

Parallellt med effektiva sanktioner kan dock det förebyggande arbetet vara väl så viktigt för att säkerställa en god regelefterlevnad. Informationsinsatser kommer att krävas för att uppmärksamma aktörerna på regelverkets existens och innehåll. Det är också viktigt att säkerställa att det sker en löpande dialog med näringen, exempelvis genom återkommande branschmöten med fokus på schyssta affärsvillkor. För att regleringen ska få avsedd effekt och skydda den svagare parten bör kontrollmyndigheten få ett tydligt uppdrag att tillse att aktörerna i början av jordbruks- och livsmedelskedjan får det stöd och den information som de behöver för att kunna ta tillvara sin rätt.

I detta ärende har ställföreträdande generaldirektören Jan Cedervärn beslutat. Susanna Axelsson har varit föredragande. I den slutliga handläggningen har också chefsjuristen Anders Swahnberg, Olof Johansson, Ingrid Eilertz, Karin Lindow, Bengt Johansson och Pär Åkesson deltagit.

Jan Cedervärn

Susanna Axelsson